

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Кафедра менеджменту та публічного врядування

07-06-106М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних робіт та виконання самостійної роботи
з навчальної дисципліни «Основи демократії» для
здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського)
за освітньо-професійною програмою
«Міжнародний бізнес»
спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»
денної та заочної форми навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою
з якості ННІЕМ
Протокол № 3 від 21.11.2024 р.

Рівне – 2024

Методичні вказівки до практичних робіт та виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни «Основи демократії» здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) за освітньо-професійною програмою «Міжнародний бізнес» спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» денної та заочної форми навчання. [Електронне видання] / Цецик Я. П. – Рівне : НУВГП, 2024. – 16 с.

Укладач: Цецик Я. П., к.і.н., доцент кафедри менеджменту та публічного врядування.

Відповідальний за випуск: Тихончук Л. Х, д. наук з держ. управління, доцент завідувач кафедри менеджменту та публічного врядування.

Керівник групи забезпечення спеціальності к.е.н., доцент

Красовська Ю. В.

Попередні версії МВ: 07-06-15М; 07-06-18М; 07-06-20М

Зміст

1	Вступ	3
2	Поради з планування і організації вивчення навчальної дисципліни	4
3	Тематика практичних робіт та самостійної роботи	7
4	Тема № 1.....	7
5	Тема №2.....	8
6	Тема № 3.....	8
7	Тема № 4.....	9
8	Тема № 5.....	9
9	Тема№6.....	10
10	Тема №7.....	11
11	Тема №8.....	11
12	Тема№9.....	12
13	Тема №10.....	12
14	Тема №11.....	13
15	Оцінювання знань студентів.....	13
16	Список рекомендованої літератури.....	14

© Я. П. Цецик, 2024
© НУВГП, 2024

1. Загальні завдання навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Основи демократії» призначена для вивчення здобувачами вищої освіти першого (бакалаврського) за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносин» денної та заочної форми навчання спеціальності є нормативною. Дисципліна орієнтована на оволодіння студентами ключових понять формування та розвитку демократичного суспільства.

У процесі вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти мають оволодіти принципами становлення і розвитку демократичних інститутів в Україні, становленням та розвитком інститутів громадянського суспільства та їх роллю в розвитку демократії. Окрема увага приділена висвітлена особливостям функціонування демократичних інститутів в Україні в умовах воєнного стану.

Відповідно до освітньо-професійної програми з навчальної дисципліни

Мета дисципліни – «Основи демократії» набуття здобувачами вищої освіти теоретичних навичок та практичних вмінь і розуміння ключових принципів демократичності суспільства, їх здатності аналізувати існуючі ризики сучасній демократії.

Предмет дисципліни «Основи демократії» - вивчає ключові напрями формування та розвитку демократичних інститутів влади, ролі громадянського суспільства у цих процесах та взаємозв'язку та взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами влади.

При вивченні даної дисципліни здобувачі вищої освіти повинні отримати компетенції:

- здатність реалізувати свої права та обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свободи людини і громадянина в Україні.
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння

історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

- здатність використовувати базові категорії та новітні теорії, концепції, технології і методи у сфері міжнародних економічних відносин з урахуванням їх основних форм, застосовувати теоретичні знання щодо функціонування та розвитку міжнародних економічних відносин.

- здатність використовувати нормативно-розпорядчі документи та довідкові матеріали при здійсненні професійної діяльності у сфері міжнародних економічних відносин

Результати навчання:

- розуміти, виділяти й описувати нові явища, процеси й тенденції глобального розвитку, механізми й інструменти реалізації економічної політики та світових інтеграційних/дизінтеграційних процесів у тому числі євроатлантичної інтеграції;

- ідентифікувати та виокремлювати особливості функціонування суб'єктів міжнародних відносин та моделей їх економічного розвитку;

- обґрунтовувати власну думку щодо конкретних умов реалізації форм міжнародних економічних відносин на мега-, макро-, мезо- і мікрорівнях;

- відстоювати національні інтереси України з урахуванням безпекової компоненти міжнародних економічних відносин.

2. Поради з планування і організації вивчення навчальної дисципліни

Самостійна робота здобувача вищої освіти є одним із ключових аспектів оволодіння ним навчальним матеріалом у вільний від обов'язкових занять час. Зміст самостійної роботи при вивченні дисципліни «Основи демократії» визначено навчальною

програмою, завданнями та рекомендаціями викладача, даними методичними рекомендаціями.

Головною метою самостійної роботи є закріплення, поширення та вдосконалення набутих під час аудиторних занять знань, умінь та навичок.

Питання, що виникають у здобувачів вирішуються на консультаціях, які проводяться викладачем згідно з розкладом затвердженого кафедрою державного управління, документознавства та інформаційної діяльності.

Самостійна робота з дисципліни «Основи демократії» опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу;

- вивчення окремих тем і завдань передбачених для самостійного опрацювання;
- підготовка до практичних занять;
- вирішення практичних завдань з пов'язаних із аналізом ризиків та загроз сучасній демократії, особливостями демократії в Україні на сучасному етапі.

Всі завдання самостійної роботи поділяються на обов'язкові та вибіркові, виконуються у визначені терміни та передбачають форми звітності щодо їх виконання. Обов'язкові завдання виконуються кожним здобувачем у процесі вивчення навчальної дисципліни, вибіркові є альтернативними.

Після виконання обов'язкових та вибірових завдань у встановлені терміни студент звітує викладачеві, а набрані ним бали враховуються як кількість балів за поточну успішність у навчальній роботі.

Оцінювання результатів поточної успішності студентів (завдань, що виконуються під час практичних занять, виконання індивідуальних завдань, консультаціях, результати самостійної роботи проводиться за наступними критеріями у (відсотках балів, що виділені на виконання завдання з заокругленням до цілого числа):

- а) 100 % - завдання виконано вірно та вчасно, без зауважень;
- б) 80 % - завдання виконано вчасно й у повному обсязі, але присутні окремі незначні недоліки;

в) 60% - завдання виконано вчасно, але містить значні недоліки у методиці чи практичній частині;

г) 40 % - завдання виконано частково та містить суттєві помилки чи недоліки;

д) 0 % - завдання взагалі не виконано.

У процесі вивчення дисципліни «Основи демократії» передбачено наступні види роботи викладача зі студентами:

- проведення індивідуальних консультацій згідно графіка затвердженого кафедрою менеджменту та публічного врядування;

- перевірка виконання індивідуальних завдань поточного контролю та модульних контрольних робіт;

- проведення індивідуальних занять зі здобувачами вищої освіти з метою підвищення рівня їхньої підготовки та розвитку індивідуальних здібностей результатом чого може стати підготовка наукових доповідей, статей у фахових виданнях.

Контроль самостійної роботи здобувачів здійснюється на практичних та індивідуальних заняттях у формі поточного контролю, модульних контрольних робіт та перевірки якості виконання індивідуальних і домашніх завдань. У табл. 1 наведено завдання для самостійного опрацювання.

Таблиця 1

Перелік питань для підготовки доповіді, інформаційного повідомлення, презентації

№ з/п	Назва теми
1.	Передумови та зародження демократії
2.	Особливості становлення та розвитку демократії в Україні
3.	Роль контролюючої функції громадянського суспільства за інститутами влади у демократичному суспільстві
4.	Загрози сучасній демократії

5.	Особливості становлення та розвитку багатопартійності в Україні
6.	Принципи організації та проведення демократичних виборів
7.	Вплив політичної культури суспільства на формування демократичних інституцій.
8.	Особливості становлення незалежних ЗМІ в Україні на сучасному етапі
8.	Вплив ЗМІ на суспільно-політичні процеси у демократичному суспільстві.
9.	Особливості діяльності інститутів громадянського суспільства в Україні в умовах воєнного стану
10.	Демократичні інститути України в умовах воєнного стану: особливості функціонування

3. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ РОБІТ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Практичне заняття № 1.

Тема: Витоки та сутність демократії.

Мета: Ознайомити здобувачів з основними причинами становлення демократії у світовому контексті.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Питання для обговорення.

1. З'ясувати сутність поняття демократії та її витоки.
2. Особливості становлення демократії на сучасному етапі розвитку суспільства.
3. Прокоментуйте слова прем'єр-міністра Великобританії сера У. Черчіля «Демократія це погана форма правління, однак нічого кращого людство поки що не придумало». Чи погоджуєтеся Ви з цим твердженням? Відповідь аргументуйте.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 7, 8, 9.

Практичне заняття № 2.

Тема: Становлення та розвиток демократії в Україні.

Мета: З'ясувати головні демократичні традиції в Україні, проаналізувати становлення демократії на сучасному етапі.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Питання для обговорення

1. Проаналізувати особливості розвитку демократичних традицій в Україні на різних етапах її розвитку.
2. Особливості інституалізації демократичних процесів після проголошення незалежності України.
3. Чи вплинули історичні традиції нашої держави на формування демократичних інститутів влади.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 8, 10.

Практичне заняття № 3

Тема: Ключові принципи демократії, її форми (пряма та представницька), типи демократичних систем та способи їх формування.

Мета: Проаналізувати зі здобувачами ключові принципи та форми демократії.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Питання для обговорення

1. Роль та функції громадянського суспільства у демократичній державі.
2. Врахування громадської думки у демократичному суспільстві при вирішенні ключових завдань.
3. Базові принципи демократії, пряма та представницька демократія

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 7, 8, 9.

Практичне заняття № 4.

Тема: Сучасні технології демократичного реформування: перспективи розвитку. Загрози та виклики демократії на сучасному етапі.

Мета: Визначити принципи та головні цілі проведення реформ у демократичному суспільстві.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Питання для обговорення

Питання для обговорення.

1. Визначте принципи формування органів влади та місцевого самоврядування, їх роль у культурному, економічному та політичному житті суспільства. (Волонтерський рух, реформування системи державного управління в Україні, протидія корупції).
2. Чому корупція є ризиком формування та розвитку демократичного суспільства?
3. Нетерпимість до корупції та недоброчесності як базові засади демократичного суспільства
4. Яку негативну роль відіграють інформаційні війни проти України і чи несуть вони загрозу демократичним перетворенням.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

Практичне заняття № 5.

Тема. Роль політичних партій у розвитку демократичного суспільства.

Мета: З'ясувати зі здобувачами яким чином багатопартійність впливає на демократичний розвиток суспільства.

Питання для обговорення.

1. Політичні партії як елемент демократичності суспільства.
2. Типи партійних систем.

3. Роль партій у формуванні органів влади. Становлення та розвиток багатопартійності в Україні.

4. Особливості партійної системи України.

6. Проаналізуйте роль політичних партій у формуванні органів влади.

6. Як Ви вважаєте чи сучасна партійна система України є досконалою?

Норма часу (за навчальною програмою): 4 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11,12, 13, 14, 15.

Практичне заняття № 6.

Тема: Вибори та референдум як складові демократичності суспільства.

Мета: Проаналізувати зі здобувачами роль виборів у формуванні та оновленні органів влади у демократичному суспільстві.

Питання для обговорення.

1. Поняття виборів.

2. Типи сучасних виборчих систем та їх особливості. Змішана виборча системи.

3. Становлення та розвиток виборчої системи в Україні.. Формування нормативно-правової бази проведення виборів в Україні.

3. Залучення молоді до виборчого процесу в Україні шляхом співпраці з політичними партіями, громадськими організаціями.

4. Проаналізуйте особливості проведення виборів президента та парламенту України на сучасному етапі.

5. «Демократичність» процедури виборчого процесу.

6. Референдум та плебісцит. У чому полягає різниця між референдумом та плебісцитом?

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 6, 9, 10, 11,12, 13, 14, 15.

Практичне заняття № 7

Тема: Вплив демократичних традицій на рівень культурного розвитку суспільства.

Мета: З'ясувати зі здобувачами яким чином демократичні традиції впливають на рівень політичної культури суспільства.

Питання для обговорення.

1. Поняття політична культура суспільства.
2. Особливості розвитку політичної культури у світовому контексті та її взаємозв'язок з демократичними інститутами влади.
3. Роль органів влади у формування світоглядних принципів громадян.
4. Забезпечення культурно-освітніх потреб у демократичних державах.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Рекомендована література: 3, 4, 5, 7, 8, 9 11,12, 13, 14, 15, 16

Практичне заняття № 8

Тема: Роль демократичних ЗМІ у формуванні громадської думки суспільства.

Мета: Проаналізувати зі здобувачами принципи діяльності ЗМІ у демократичному суспільстві та яку роль вони відіграють у формуванні громадської думки.

Питання для обговорення

1. Яким чином ЗМІ впливають на діяльність органів влади у демократичних державах.
2. Особливості комунікативної політики органів влади в сучасній Україні.
3. Особливості впливу ЗМІ на формування громадської думки в Україні.

4. Чи завжди опозиційні ЗМІ об'єктивно оцінюють діяльність органів влади і чи відповідає це принципам демократії та журналістської етики.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10 11,12, 13, 14, 15, 16

Практичне заняття № 9

Тема: Особливості функціонування демократичних інститутів в Україні в умовах воєнного стану.

Мета: З'ясувати зі здобувачами особливості функціонування демократичних інститутів в Україні в умовах воєнного стану.

Питання для обговорення.

1. Проаналізувати роль органів влади у забезпеченні дотримання принципів демократії в Україні в умовах воєнного стану.
2. Охарактеризувати роль ЗМІ у підтриманні та розвитку демократичних інститутів.
3. Проаналізувати інформаційну політику владних структур в умовах воєнного стану.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10 11,12, 13, 14, 15, 16

Практичне заняття № 10

Тема: Основи демократії через інтерактивні методики. Тренінговий центр «Демократія: від теорії до практики».

Мета: Провести зі здобувачами тренінг «Демократія: від теорії до практики».

Питання для обговорення:

Практичні вправи : Карусель, Аналіз цитат, Аналіз карикатур, Принципи демократії, Місія нездійсненна, Континуум, Права людини, Вступ до цифрової грамотності, Людський барометр, Дебати, Чотири кути, Згадати все.

Норма часу (за навчальною програмою): 1 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10 11,12, 13, 14, 15, 16

Практичне заняття № 11

Тема: Розробка студентського проекту громадянської дії

Мета: Розробити зі здобувачами студентських проект громадянської дії

Питання для обговорення:

1. Десять кроків розробки проекту громадянської дії.
2. Консультації з громадськістю.
3. Захист проекту.

Норма часу (за навчальною програмою): 1 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10 11,12, 13, 14, 15, 16

4 ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Система оцінювання успішності здобувача вищої освіти здійснюється за 100-бальною шкалою, що розділяється на дві складові:

1. 60 балів – поточна складова оцінювання.
2. 40 балів – модульна або підсумкова складова оцінювання.

Усі форми включено до 100-бальної шкали оцінювання.

Модульну або підсумкову складову оцінювання організовано шляхом складання двох модульних контролів знань студентів. Перескладати модульні контролі не дозволяється.

Контрольні заходи включають модульний контроль знань студентів. Поточний контроль є складовою частиною навчального процесу та здійснюється під час лекційних та практичних занять.

Форми поточного контролю

- перевірка підготовлених здобувачами презентацій за темами навчальної дисципліни узгодженої викладачем;
- перевірка виконання домашніх та індивідуальних завдань;
- модульний контроль;
- інші види контролю.

5. Рекомендована література

5.1. Базова

1. Берроуз Г. Демократія: від теорії до практики : підручник курсу. Київ : Міжнародна фундація виборчих систем, 2018. 278 с.
2. Бориславська О. М. Європейська модель конституціоналізму: системно-аксіологічний аналіз : монографія. Харків : Право, 2018. 384 с.
3. Воронянський О. В. Політологія : підручник / Воронянський О. В., Кулішенко Т. Ю., Скубій І. В.; Харків. нац. техн. ун-т сіл. госп-ва ім. Петра Василенка. Харків : ХНТУСГ ім. Петра Василенка, 2017. 179 с.
4. Кобрин В. С. Окремі проблеми політичної корупції на місцевому рівні організації та діяльності публічної влади. Актуальні проблеми запобігання корупції в органах публічної влади в Україні в умовах євроінтеграції: тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 10–11 квітня 2018 року / За заг. ред. Т. О. Коломoeць. Запоріжжя : ЗНУ, 2018. С. 88–90.
5. Демократія, права і свободи громадян та медіаспоживання в умовах війни. Липень 2022. URL: <https://www.kiis.com.ua/materials/pr/20220817>
6. Окорський В. П., Сухович В. М., Цецик Я. П. Організаційно-економічні засади реформування інститутів місцевого самоврядування та їх вплив на сталий розвиток об'єднаних територіальних громад (на прикладі Рівненської області) : монографія / за ред. В. П. Окорського. Рівне : видавець О. Зень, 2018. 364 с.
7. Сучасний стан України в умовах війни: інформаційна політика, територіальні громади: монографія / Тихончук Л. Х., Маланчук Л. О., Антонова С. Є., Цецик Я. П. та ін. Рівне : НУВГП. 2023. 388 с.

5.2. Допоміжна література

8. Демократія: від теорії до практики. Путівник для викладачів. Вступ до курсу. Основний автор та редактор: д-р Грір Берроуз. Співавтори: Гіо Кобахідзе, Світлана Тимченко, Каріна Кальник, Ірина Лященко, Юлія Біденко, Марія Цип'ящук, Ірина Равлик, Юлія Пачос Видання третє, доповнене. 2021 Міжнародна фундація виборчих систем
9. Доморослий В. І. Основи демократії (для студентів неспеціальних факультетів усіх форм навчання): Навчальний посібник. Умань ВВЦ «Візаві» (Видавець «Сочінський М. М.»), 2021. 158 с.
10. Олексін Ю. П., Цецик С. П., Цецик Я. П. Формування демократичних компетентностей учнів під час вивчення «Громадянської освіти» Актуальні питання у сучасній науці № 9(15) 2023. С. 798–807.
11. Розумний М. Побудова демократії в Україні: основні протиріччя. *Studia Politologica Ucraino-Polona* : щоріч. журн. з політ. наук / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Пол. акад. наук і мистецтв, Польське наук. т-во у Житомирі. 2017. Вип. 7. Житомир, Київ, Краків : Євенок О. О. С. 201–212.
12. Про стан розвитку громадянського суспільства в Україні : аналіт. доповідь / Яблонський В. М. та ін. ; за заг. ред. О. А. Корнієвського. К. : НІСД, 2017. 56 с.
13. Мельничук О., Цецик Я., Кізлова А. Антипольська діяльність чорносотенців на Волині на початку ХХ ст. *Емінак*. 2022. № 1. С. 75–85.
14. Мельничук О. А., Тихончук Л. Х., Цецик Я. П. Роль чорносотенців у розгортанні міжнаціональних конфліктів на Волині під час Першої світової війни. *Сторінки історії*. К. : НТУ України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». 2023. Вип. 55. С. 9–24.
16. Тихончук, Л. Х., Проказюк, І. С. Ілюзії минулого: демократіє в Європі та європейська інтеграція *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2023. Вип. 4. С. 387–394.

17. Бабич, С. В., Тихончук, Л. Х. Парламентський контроль під час пандемії COVID-19. Пандемія в Україні. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2023. Вип. 3. С. 36–56.
18. Тихончук Л. Х. Мартинюк Г. Ф. Рижа А. І. Роль центральних органів виконавчої влади в повоєнній відбудові. *Наукові перспективи*. 2024. № 2(44) 2024. С.1398–1402.
19. Цецик Я. П. Розвиток громадянського суспільства в Україні на сучасному етапі. *Актуальні питання у сучасній науці*. № 9. 2024. С. 583–591.
20. Richardson H. C., Democracy H. C. Awakening: Notes on the State of America. New York. 2023. 304 p.
21. Democracy Index 2017: Free speech under attack [Електронний ресурс]. *TheEconomist Intelligence Unit*. 2018. URL: http://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/Democracy_Index_2017.pdf

5.3. Інформаційні ресурси

1. Комунікація влади та громадськості: інституційний аспект». Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/293/>
2. Офіційний сайт Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/>.
3. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/>.
4. Офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>.
5. Рівненська централізована бібліотечна система (м.Рівне, вул. Київська,44). URL: <http://www.cbc.rv.ua/>
6. Наукова бібліотека НУВГП (м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75) URL: <http://nuwm.edu.ua/naukova-biblioteka> (інформаційні ресурси у цифровому репозиторії).